
Fra: Holm, Ingunn <ingunn.holm@ra.no>
Sendt: 12. mars 2020 09:38
Til: Postmottak KLD
Kopi: Mydland, Leidulf; Boro, Marte
Emne: RIKSANTIKVARENS INNSPILL OM ENVOAS ROLLE

På vegne av Leidulf Mydland og Marte Boro sendes herved over Riksantikvarens innspill om Enovas rolle.

Riksantikvaren anbefaler at det gis tilskudd til små og middels store tiltak for energioppgradering av eksisterende bygninger.

Det vises til innspillsmøte om Enovas rolle 4/3-2020 i departementet. Enova skal være et sentralt virkemiddel for å nå målene våre om reduksjon av klimabelastningene. Vi skal kutte klimagassutslippene med 50% innen 2030 og 90-95% innen 2050. For å nå disse målene må vi gjennomføre tiltak i alle sektorer, og tiltakene må gjennomføres raskt for å kunne nå målet om 50% reduksjon allerede i 2030.

Vi vil i det følgende innspillet fokusere på mulighetene- og behovet for energieffektivisering og reduksjon av klimagassutslipp fra eksisterende bebyggelse, inkludert bygninger med kulturhistoriske verdier. Å gjennomføre tiltak i eksisterende bebyggelse er en del av løsningen for å redusere klimabelastningene. Vi kan ikke nå målene uten å utløse det store potensialet som ligger i slike tiltak.

Eksisterende bygninger

Svært mange av dagens bygninger skal fortsatt stå og brukes i 2030 og i 2050. Det er viktig at vi utnytter sparepotensialet i disse bygningene. Vi reduserer ikke klimabelastningene innenfor byggenæringen innen denne tidshorizonten alene gjennom nye energieffektive bygninger eller fossilfrie byggeplasser. De klimagassberegningene Riksantikvaren kjenner til som sammenligner utslipp fra oppgraderte eldre hus med tilsvarende nybygg, viser at nybygg ikke vil kunne konkurrere med eldre oppgraderte bygninger innen 2030 eller 2050. Utslipp fra materialutvinning, produksjon av bygningsmaterialer, transport og bygging ved nybygging representerer store belastninger, belastninger som eksisterende bygninger allerede har unnagjort.

Dagens Enovatilskudd til oppgradering av eksisterende bygninger

Enova gir i dag noe tilskudd til energioppgradering av eksisterende bygninger. Det blir gitt midler til få prosjekter med omfattende energioppgradering. Dette gir etter vår vurdering en liten energispareeffekt. Oppgraderingene er også svært omfattende og forutsetter mye egenkapital. Så vidt vi forstår har heller ikke Enova klart å bruke opp de midlene som er forutsatt på dette området.

Stort utløst energisparepotensiale

Vi har et stort antall kvadratmeter lite energieffektive eksisterende bygninger. Det er derfor et stort energisparepotensial. Lave energipriser gjør at det sjeldent er lønnsomt med energisparetiltak dersom man allikevel ikke skal gjøre vedlikeholds- eller større endringstiltak. Det er derfor behov for virkemidler for å få eiere til å gjennomføre slike tiltak.

Enova har til nå hatt et mål om å utløse ulike typer tiltak, bidra til gode eksempler, ny teknologi etc. Dette er viktig, men framover er det svært viktig å gjennomføre tiltak. Det er kun slik vi kan nå et omfang slik at vi har mulighet til å nå målene.

Energioppgradering av verneverdige bygninger

Mange eksisterende bygninger har kulturhistoriske verdier. Noen få av dem er fredet etter kulturminneloven, mens en del er vernet gjennom plan- og bygningsloven. Svært mange har ikke noe juridisk vern, men har kvaliteter vi bør ta vare på. Det er fullt mulig å få til gode energieffektiviseringsresultater for de fleste av disse bygningene. For de fredete vil det ofte være vanskeligere, men selv de kan oppgraderes. For de andre viser diverse rapporter at det er mulig å få til nærmere en halvering av energiforbruket uten at dette i vesentlig grad går på bekostning av de kulturhistoriske verdiene. For den store mengden eksisterende bygninger vil det være mulig å gjøre mer omfattende tiltak, bl.a. nennsom utvendig etterisolering, og slik oppnå mer energisparing. Se rapport fra Sintef/NIKU fra 2012: <https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/handle/11250/176814>

Ulike typer bygninger og eierforhold krever ulike typer støtteordninger

For å utløse potensialet for energieffektivisering i eksisterende bygninger vil det være behov for å tilpasse ordningene til ulike typer eiere for dermed å fjerne barrierer for gjennomføring.

Det ligger til rette for profesjonelle eiendomsforvaltere eller forvaltere av større eiendommer å bruke profesjonelle konsulenter til å vurdere og planlegge energieffektiviseringstiltak. Ofte vil det være aktuelt med vurdering av skreddersydde tiltak. For eiere av småhus vil ofte håndverkeren være byggherrens konsulent.

For større bygninger vil det ofte være aktuelt med mer omfattende tiltak uten at det reduserer de kulturhistoriske verdiene i like stor grad som småhus. Her er NVE-bygget og utredningene knytta til energioppgradering av Høyblokka gode eksempler.

Hvordan forutsetningene for tilskuddene legges opp bør vurderes nøye. Det vil antakelig være mulig å definere tiltak som gir rett til tilskudd uten omfattende administrasjon og ressursbruk til selve tilskuddsbehandlingen.

Barrierer for gjennomføring av enøktiltak for de mange små bolighusene med en eller få boenheter er kanskje særlig utfordrende. Riksantikvaren mener at vi ved å satse på små og mellomstore tiltak som er enkle å gjennomføre, og som gir store energibesparelser sett i forhold til innsatsen, vil vi kunne oppnå store energibesparelser fordi det kan gjennomføres på et svært stort antall bygninger. Slike tiltak vil også kunne gjennomføres uten at kulturhistoriske verdiene svekkes i vesentlig grad. Under følger en kort presentasjon av Fortidsminneforeningen prosjekt Bærekraftig klimaforbedring av eldre hus, som dokumenterer dette.

Prosjekt Bærekraftig klimaforbedring av eldre hus

Prosjektet «Bærekraftig klimaforbedring av eldre hus», ble utarbeidet av Fortidsminneforeningen og støttet av Husbanken. <https://fortidsminneforeningen.no/publikasjoner/enok-i-gamle-hus/> og <https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/handle/11250/2582357>

Formålet var å sammenstille en pakke med tiltak for eiere av trehus fra før 1956. Det var også en sentral oppgave å undersøke om det er belegg for å hevde at gevinsten ved å energiøkonomisere eksisterende hus er stor, og at det mest bærekraftige er å ta vare på og forlenge levetiden til de husene vi allerede har, og se hvilken klimainnsats man kan gjøre med disse. Prosjektet var først og fremst en gjennomgang av eksisterende forskning og kunnskapsgrunnlag.

Konklusjonene fra prosjektet viser at små og mellomstore tiltak på eldre hus bidrar til omfattende reduksjon i energibruk og utslippsreduksjon, spesielt i et livsløpsperspektiv. Utslippsreduksjonen ved innføring av disse tiltakene kommer raskt. Det er en lavere terskel (økonomi, arbeidsmengde, enklere praktisk gjennomføring) for å gjennomføre små og mellomstore tiltak, det er dermed mer realistisk at dette faktisk blir utført og det er sannsynlig at flere vil utføre tiltakene. Effektene vil derfor være mulig å oppnå på kortere sikt enn hva som er mulig med de mer omfattende og kostbare tiltakene.

Hvis mange gjør små og mellomstore tiltak på eldre hus vil dette ha en større effekt på utslipp og energi i et samfunnsperspektiv enn om noen få gjør omfattende tiltak.

Behov for kunnskap og veiledning

ENOVA har tidligere konsentrert sitt arbeide til bygninger fra etter 1950. Dette har vært naturlig ettersom de tiltakene de har gitt støtte til ikke har sikret kulturhistoriske verdier. Med en omlegging av støtteordningen til også å omfatte mindre omfattende tiltak, vil det være behov for god rådgivning knytta til tiltak på eldre bygg. Dette vil gjelde kunnskap om byggeteknikk og materialbruk, bygningfysikk og hensyn til kulturhistoriske verdier.

Bygg og Bevar bør bli en sentral formidlingsaktør som ENOVA bør samarbeide med. Bygg og Bevar er en nettportal som gjør kunnskap om byggemåte, restaurering og vedlikehold av eldre bygninger tilgjengelig for alle, og energieffektivisering er ett av informasjonsområdene deres.

<https://www.byggogbevar.no/>

Det foreligger flere veiledninger for eldre bygninger. Det vises til blant annet til

- Bygg og Bevars «Jakten på kilowatten» <https://www.byggogbevar.no/enoek/jakten-paa-kilowatten>
- Sintefs prosjekt om gjenreisingshus <https://www.sintef.no/projectweb/gjenreist/> og
- Riksantikvarens veiledning for eiere av eldre bygninger. <https://www.riksantikvaren.no/veileder/rad-om-energisparing-i-gamle-hus>

Det foreligger også nå en norsk standard (basert på europeisk standard) for planlegging av energieffektivisering av historiske bygninger.

<https://www.standard.no/nettbutikk/sokeresultater/?search=16883>

Riksantikvaren anbefaler at det gis tilskudd til små og middels store tiltak for energioppgradering av eksisterende bygninger.

Ved å gi støtte til også små og middels store tiltak vil det være lettere for folk flest å gjennomføre slike tiltak. Derved vil mange flere kunne gjennomføre tiltak og den total energisparing vil kunne bli langt større enn dagens ordning som fokuserer på omfattende tiltak som kun gjennomføres av svært få. Ved gjennomføring av små og middels store tiltak vil det i større grad være mulig å bevare bygningers karakter og kulturhistoriske verdi.

Vi anbefaler at Enova, som en oppfølging av dette oppdraget, får i oppgave å formidle god rådgivning knytta til planlegging og gjennomføring av ulike typer tiltak for ulike typer bygninger. Kunnskapen kan utvikles både i samarbeid med konsulenter, frivillige aktører og offentlige aktører, slik som Riksantikvaren, og formidles blant annet gjennom det KLD finansierte nettstedet Bygg og Bevar.

Med hilsen
Riksantikvaren

Leidulf Mydland
Seksjonssjef
Seksjon for arealplanlegging og miljø

Marte Boro
fagdirektør